

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (квітень – травень 2024 р.)

Бюджетна політика

У звітному періоді продовжувалася робота з підготовки нормативної бази щодо використання бюджетних коштів, фінансування першочергових видатків держави, пов'язаних з підтримкою функціонування об'єктів інфраструктури та підвищення обороноздатності держави тощо.

Міністерство фінансів України поінформувало¹ про стан виконання Державного бюджету України в січні – квітні 2024 р. За оперативною інформацією Держказначейства, протягом чотирьох місяців 2024 р. до державного бюджету надійшло 845,6 млрд грн (у т. ч. до загального фонду – 623,5 млрд грн). Касові видатки державного бюджету становили 1147,6 млрд грн (у т. ч. загального фонду – 945,4 млрд грн). *Для порівняння:* у січні – квітні 2023 р. доходи державного бюджету становили 787,5 млрд грн, а видатки – 1043,7 млрд грн.

Державні запозичення до загального фонду державного бюджету за цей період становили 564,1 млрд грн (96,5 % від плану). Платежі з погашення державного боргу за січень – квітень 2024 р. становили 146,7 млрд грн (90,9 % від плану), платежі з обслуговування – 64,5 млрд грн (98,1 % від плану).

Насамперед кошти державного бюджету спрямовувалися до сфери безпеки та оборони держави. Зокрема, частка видатків до сфери оборони становила 50 % від загального обсягу видатків, громадського порядку, безпеки та судової влади – 16 % відповідно (*рис. 1*).

Пріоритетним напрямом видатків, як і в минулі періоди, є соціальна сфера. У січні – квітні 2024 р. із державного бюджету на соцвиплати було спрямовано 152 млрд грн, що становить майже 13 % від загального обсягу видатків держбюджету. Крім того, забезпечувалася активна підтримка місцевих бюджетів: було перераховано міжбюджетних трансфертів у сумі 58,6 млрд грн (їхня частка у видатках держбюджету становила 5 %).

¹ Мінфін: На фоні розблокування українського кордону Митниця у квітні перевиконала план на понад 6 млрд грн. 2024. 03 трав. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/na_foni_rozblokuvannia_ukrainskogo_kordonu_mitnitsia_u_kvitni_perevikonala_plan_na_ponad_6_mlrld_grn-4590

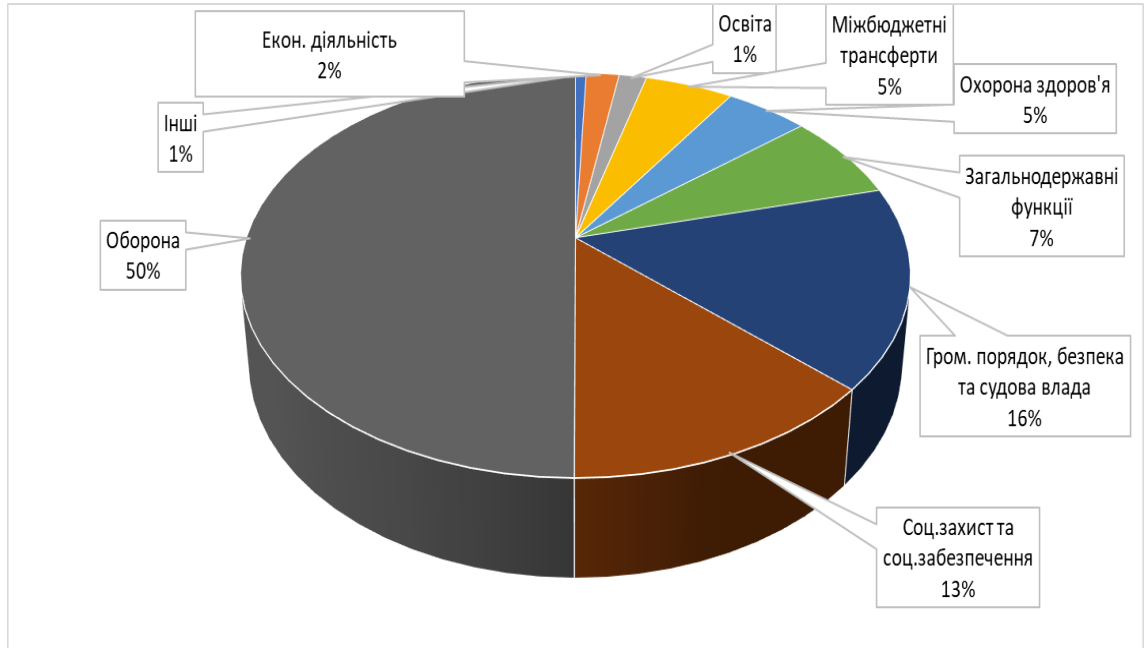

Рис. 1. Видатки Державного бюджету України за січень – квітень 2024 р. (за функціональною класифікацією видатків), %
 Джерело: Державна казначейська служба України.

Урядовим рішенням унормовано окремі питання проведення оглядів витрат державного бюджету в 2024 р. Так, у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про проведення у 2024 році оглядів витрат державного бюджету в окремих сферах» від 23 квітня 2024 р. № 348-р, серед іншого, було:

- визначено 20 сфер діяльності для 16 головних розпорядників, де в цьому році проводитимуться огляди витрат. Зокрема, звітуватимуть про огляд витрат в окремих сферах діяльності: Мінсоцполітики (соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи); МОН (наукова діяльність, середня освіта); МЗС (співпраця з міжнародними партнерами та захист прав українців за кордоном); МОЗ (підвищення кваліфікації кадрів); Міненерго (питання протипожежного захисту та рятування на підприємствах вугільної галузі); Мінекономіки (державно-приватне партнерство); Міндовкілля (управління водними ресурсами та розвиток водного господарства); Мінагрополітики (відновлення меліоративних систем, меліорація земель та експлуатація державних водогосподарських об'єктів); Мінінфраструктури (молодіжне житлове будівництво); Мінмолодьспорт (підготовка спортсменів для участі в міжнародних змаганнях); Мін'юст (надання безоплатної правничої допомоги); МКП (реалізація проектів Українським культурним фондом); ДКА (позашкільна аерокосмічна освіта); ЦВК (проведення виборів і референдумів); ДРС (ліцензування); Національна академія аграрних наук

(наукова та організаційна діяльність). Окрім того, Мінветеранів доручено завершити підготовку звіту про огляд витрат у сфері соціального захисту ветеранів;

- унормовано строки та особливості створення робочих груп для проведення оглядів витрат;
- встановлено строки проведення оглядів витрат: до 1 жовтня 2024 р. необхідно провести узгоджувальні наради для розгляду попередніх звітів про огляди витрат; до 1 грудня 2024 р. – подати до Кабінету Міністрів України звіти про огляди витрат. Головні розпорядники бюджетних коштів мають оприлюднити звіти про огляди витрат на своїх офіційних вебсайтах у триденний строк з дня їх подання до Кабінету Міністрів України.

Реалізація цього розпорядження створює передумови для впровадження механізмів оглядів витрат державного бюджету в бюджетний процес. Крім того, це дасть можливість практично застосовувати ці механізми для підвищення ефективності й результативності використання бюджетних коштів, визначити економічну доцільність витрат державного бюджету та виявити якісні й кількісні взаємозв'язки між бюджетними витратами і досягненням цілей державної політики.

Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення державної підтримки реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями, унормовано низку питань. Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» за програмою «Забезпечення державної підтримки реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» у цій сфері передбачено видатки в сумі 3 млрд грн. Вони будуть сформовані за рахунок коштів, що перераховуються Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Згідно із зазначеним Порядком використання коштів (постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2024 р. № 468) бюджетні кошти будуть спрямовані на компенсацію або часткову компенсацію: а) вартості збудованих заявником або інвестором об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, необхідних для реалізації інвестиційного проєкту; б) витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж, необхідних для реалізації інвестиційного проєкту. За інформацією Мінекономіки, отримати державну підтримку зможуть інвестори, які планують реалізувати в Україні проєкти вартістю від 12 млн євро із терміном реалізації до п'яти років у сферах переробної промисловості, видобутку корисних копалин для подальшої переробки чи збагачення, транспорту, логістики, освіти, наукової діяльності, охорони здоров'я, поводження з відходами, мистецтва, культури, туризму, спорту, електронних комунікацій².

² Підтримка проєктів зі значними інвестиціями: гайд для інвесторів. 2024. 03 трав. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=3ffa34a9-ae2d-49d6-9949-c4987f05fd25&title=PidtrimkaProktivZiZnachnimiInvestitsiiami>

Затверджено Порядок використання коштів для здійснення заходів щодо облаштування пунктів пропуску залізничного сполучення. Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» для реалізації цих заходів передбачено 662,4 млн грн. Згідно з ухваленим Порядком (постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 488) кошти спрямовуватимуться на облаштування двох пунктів пропуску через державний кордон для залізничного сполучення, а саме: на закупівлю скануючих систем для огляду залізничного рухомого складу і контейнерів, а також будівництво інфраструктури для влаштування скануючих систем.

Затверджено Порядок використання коштів для посилення місцевого самоврядування в Україні. Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» за бюджетною програмою «Посилення місцевого самоврядування в Україні» передбачено видатки в сумі 177,53 млн грн. Їх джерелом є грантові кошти, залучені відповідно до Грантової та Проектної угоди від 22 грудня 2022 р. між Кабінетом Міністрів України, KfW та КП «Чернівціводоканал» на загальну суму 16,4 млн євро. Кошти будуть спрямовані на проведення реконструкції міської інфраструктури водопостачання та водовідведення в м. Чернівцях (постанова Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 р. № 504).

Унормовано низку питань, які стосуються забезпечення функціонування сфери освіти, підтримки місцевого самоврядування в 2024 р.

- *Проведено розподіл обсягу додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації, за I квартал 2024 р.* Кошти дотації в сумі 266,2 млн грн розподілено для обласного бюджету Луганської області та 207 бюджетів територіальних громад. Зокрема, з цієї суми спрямовується: 110,8 млн грн – на компенсацію прифронтовим громадам за зменшення надходжень місцевих податків (плати за землю – 86,3 млн грн, єдиного податку – 15,9 млн грн, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, – 8,6 млн грн); 155,4 млн грн – на компенсацію різниці фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб до рівня I кварталу 2023 р. Як інформує Мінфін³, 102 місцеві бюджети територіальних громад, на території яких ведуться (велися) активні бойові дії або які деокуповані, отримують додаткову дотацію на загальну суму 160,1 млн грн (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 347-р).

- *Збільшено обсяг видатків та проведено розподіл субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти.* Шляхом перерозподілу

³ Мінфін: Уряд компенсує понад 110 млн грн прифронтовим громадам зменшення надходжень місцевих податків у I кварталі 2024 року. 2024. 23 квіт. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_kompensuie_ponad_110 mln_grn_prifrontovim_gromadam_zmshennia_nadkhodzen_mistsevikh_podatkiv_u_i_kvartali_2024_roku-4580

видатків державного бюджету, передбачених МОН, виділено додатково 49 млн грн для створення та забезпечення функціонування навчально-практичних центрів (майстерень) у закладах професійної освіти. У Державному бюджеті України на 2024 рік для реалізації проєкту «100 майстерень» було передбачено 500 млн грн. За рахунок цих та додатково виділених коштів сумарно можна буде створити (оновити) 88 майстерень, решту – за рахунок міжнародних партнерів⁴ (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 378-р).

- *Уточнено вимоги щодо надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів.* З цією метою постановою Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 р. № 506 внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів» від 28 квітня 2023 р. № 418. Відповідна комісія, створена МОН, розподілятиме субвенцію пропорційно до кількості учнів, які потребують підвезення. Пріоритет на отримання державного фінансування отримують регіони в зоні ведення бойових дій та прикордонні області, а саме: Харківська, Дніпропетровська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Херсонська та Чернігівська⁵.

- *Урегульовано питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на задоволення потреб у забезпеченні безпечного освітнього середовища.* З цією метою за рахунок залишку коштів спеціального фонду державного бюджету, джерелом формування якого були кошти, отримані в 2023 р. на рахунок для задоволення потреб освіти і науки, відкритий МОН в Національному банку, відкрито МОН нову бюджетну програму щодо надання такої субвенції. Також постановою Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 р. № 525 затверджено Порядок та умови надання субвенції задля забезпечення такого освітнього середовища. Зокрема, кошти субвенції спрямовуються на реалізацію проєктів, пов'язаних із новим будівництвом захисних споруд цивільного захисту в закладах освіти; реконструкцію, капітальний ремонт інших об'єктів, включно й тих, що становлять фонд захисних споруд цивільного захисту в закладах освіти, за умови подальшої можливості їх використання як споруд подвійного призначення із захисними властивостями протирадіаційних укриттів. Це уможливить забезпечення очного навчання учнів та надання якісних освітніх послуг. Як повідомляє МОН, цього року із державного бюджету виділено 2,5 млрд грн на ремонт та будівництво укриттів у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Усі кошти розподіляються суто для ЗЗСО, які працюють за дистанційною та/або змішаною формою навчання⁶.

⁴ Уряд збільшив фінансування на створення майстерень у профтехах до 549 млн грн. 2024. 30 квіт. URL: <https://mon.gov.ua/news/uryad-zbilshiv-finansuvannya-na-stvorennya-maysteren-u-proftekakh-do-549-mln-grn>

⁵ Субвенцію на шкільні автобуси отримують усі області – у пріоритеті прифронтові регіони. 2024. 03 трав. URL: <https://mon.gov.ua/news/subventsuyu-na-shkilni-avtobusi-otrimayut-usi-oblasti-u-prioriteti-prifrontovi-regioni>

⁶ Будівництво й ремонт укриттів: три заклади освіти отримують кошти від UNITED24. 2024. 03 трав. URL: <https://mon.gov.ua/news/budivnitstvo-y-remont-ukrittiv-tri-zakladi-osviti-otrimayut-koshti-vid-united24>

Продовжувалася робота щодо здійснення заходів з відновлення зруйнованого майна громадян, захисту та підтримки функціонування об'єктів інфраструктури та підвищення обороноздатності держави.

Проведено розподіл коштів з рахунків, відкритих у Національному банку:

– Міністерству охорони здоров'я – для задоволення потреб охорони здоров'я (постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 440 та № 439);

– Мінагрополітики – для фінансового забезпечення заходів з надання гуманітарної допомоги державам Африки та Азії (кошти в сумі 80,498 млн грн спрямовуються на закупівлю пшениці українського походження для Республіки Судан, передачі фондам, програмам ООН) (постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 349);

– Міністерству економіки – для фінансування заходів гуманітарного розмінування;

– обласному бюджету Чернігівської області – для задоволення потреб освіти і науки (кошти в сумі 64,04 млн грн спрямовані на бюджетну програму «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення роботи комунальних закладів освіти, що пошкоджені/знищені внаслідок бойових дій») (постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 524).

Виділено кошти для розвитку та відновлення дорожньої інфраструктури. Кошти в сумі 3,71 млрд грн виділено за рахунок залишку коштів, що утворився станом на 01 квітня 2024 р., джерелом формування яких були кредити (позики), котрі надійшли в 2022 р. від Європейського інвестиційного банку та не використані протягом 2023 р., та спрямовано Державному агентству відновлення та розвитку інфраструктури. Окрім того, було внесено зміни до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку та відновлення інфраструктури, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 2023 р. № 619, та оновлено обсяги фінансового забезпечення напрямів спрямування коштів (будівництво, реконструкція, ремонт тощо) та перелік об'єктів нового будівництва, реконструкції, капітального та поточного середнього ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення (постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 483).

Виділено кошти для закупівлі спеціальної техніки та обладнання. Держспецзв'язку спрямовано кошти в сумі 15,48 млрд грн для закупівлі спеціальної техніки та обладнання. Ці кошти були сформовані в 2023 р. за рахунок частини надходжень від податку з доходів фізичних осіб, що були переспрямовані з місцевих бюджетів до спеціального фонду державного бюджету (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 376-р).

Прийнято рішення про виділення з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії таких сум:

– 262,52 млн грн – Міністерству оборони для реконструкції закладів охорони здоров'я та капітального ремонту (реконструкції) окремих військових об'єктів (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 360-р);

– 50 млн грн – Національній академії медичних наук задля будівництва закладу охорони здоров'я для забезпечення надання медичної та реабілітаційної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2024 р. № 388-р);

– 67,78 млн грн – МОЗ для будівництва захисної споруди цивільного захисту (розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2024 р. № 369-р);

– 189,53 млн грн – Київській обласній державній адміністрації на нову бюджетну програму для завершення відновлення пошкоджених багатоквартирних житлових будинків у Київській області (постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 528).

Кошти для реалізації цих заходів виділено на безповоротній основі за рахунок залишку коштів, який сформувався протягом 2022–2023 рр. (пункт 5 статті 12 Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік»). Це кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» та частини прибутку, що перераховує Національний банк України відповідно до Закону України «Про Національний банк України».

Прийнято рішення про збільшення обсягу резервного фонду. Зокрема, згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 338-р проведено перерозподіл видатків державного бюджету, передбачених Міністерству фінансів на 2024 р., та збільшено на 5,5 млрд грн обсяг бюджетної програми «Резервний фонд» за рахунок зменшення видатків, що планувалися для обслуговування державного боргу.

Уряд України своїми рішеннями схвалив виділення з резервного фонду державного бюджету таких сум:

– 8121,56 млн грн – обласним державним адміністраціям для здійснення заходів, пов'язаних із зміцненням обороноздатності держави (будівництво військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, фортифікаційне обладнання оборонних рубежів, улаштування системи невибухових загороджень). Окрім того, уточнено обсяги коштів, що виділяються для цих цілей згідно з розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 02 квітня 2024 р. № 287-р та від 12 квітня 2024 р. № 331-р (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2024 р. № 362-р);

– 168,09 млн грн – Фонду державного майна для здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням виникненню надзвичайної ситуації техногенного характеру на магістральному аміакопроводі Державного підприємства

«Укрхімтрансміак» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 травня 2024 р. № 401-р);

– 513,3 млн грн – Міністерству оборони (для Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту) для надання одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих військовослужбовців (розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 405-р);

– 749,7 млн грн – Головному управлінню розвідки Міністерства оборони для здійснення заходів, пов'язаних із зміцненням обороноздатності держави (розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 404-р);

– 71,04 млн грн – центральним органам виконавчої влади, Мінреінтеграції, обласним державним адміністраціям (відповідним військовим адміністраціям) для покриття витрат за січень 2024 р. об'єктів державної, комунальної та приватної власності, у будівлях (приміщеннях) яких у період воєнного стану на безоплатній основі розмішувалися внутрішньо переміщені особи (розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2024 р. № 423-р).